

vall, minden bizonnyal háború következik...

Hogy milyen lett volna ennek a beszédnek a fogadtatása, azt már soha nem tudjuk meg. A módosító törvény vitáját július 30-ra halasztották, a kabinet viszont ekkorra már egy teljesen más kérdéssel volt elfoglalva. Egy hónappal azelőtt Szarajevóban az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösét meggyilkolta egy szerb szélsőséges, és Ferenc József két nappal a kitűzött időpont előtt hadat üzent Szerbiának. A következmények az egész kontinensre kiterjedtek. Redmond sosem mondta el a beszédét. Írország polgárháború felé való menetelésének hirtelen megálljt parancsolt egy ennél is nagyobb katasztrófa.

Epilógus

A Nagy Háború, azaz az I. világháború kitörése befagyasztott minden további vitát az Ulster-problémával kapcsolatban. Amikor a király szeptember 18-án kihirdette a Home Rule Actet, a módosító törvény kérdése még mindig megoldatlan volt. A törvény végrehajtását a háború időtartamára – amelyről mindenki úgy gondolta, hogy rövid lesz – felfüggesztették.

A világháború új dinamikát vezetett be az ír nacionalisták, az ulsteri unionisták és a brit kormány közötti háromoldalú kapcsolatba. A háború utáni rendezést szem előtt tartva immár verseny folyt az előbbi két oldal között azért, hogy bizonyítsák Nagy-Britannia iránti hűségüket. Redmond, aki a háború kezdetekor ígéretet tett arra, hogy a nacionalisták támogatni fogják a brit kormányt, szeptember 18-a után ösztönözte az írek jelentkezését a brit hadsereg ír ezredeibe. Tette ezt részben azért, hogy törlessze azt a „becsületbeli” adósságot, amivel érzése szerint a Home Rule-ért tartozott Nagy-Britanniának, részben pedig annak érdekében, hogy a jövőben a britek támogassák Ulsterrel kapcsolatos politikáját és biztosítsák egy „jó” Amending Bill megalkotását. Táplálta azt a reményt is, hogy a kontinensen közös ellenség ellen folytatott harc egységbe kovácsolja az unionista és nacionalista katonákat, és az így kialakuló új identitás feleslegessé teszi majd a partíciót.

A háború azonban nem ért véget olyan gyorsan, mint ahogyan arra sokan számítottak, és

elhúzódnia 1916 tavaszán lehetővé tette ír elégedetlenek egy kis csapatának, hogy megtegyenek valamit, amit szinte senki sem láthatott előre: hogy fegyveres felkelést szervezzenek Dublinban. A hűsvéti felkelés vezetőinek kivégzése és az ezt követő megtorlás által kiváltott megosztó érzelmek olyan légkört teremtettek, ami már sokkal kevésbé volt kedvező Redmond számára. A következmények politikai karrierjének romba dőléséhez, illetve négy éven belül az Ír Párt bukásához vezettek; Írország esetében pedig katasztrófát hoztak magukkal. Az erőszak, amelyről úgy tűnt, hogy 1914 júliusában fog kirobbanni, új, változatos és destruktív formákban jelent meg, és 1923 tavaszáig több mint hatezer ír halálát okozta...

(*The Dublin Review of Books*)

Robert Pogue Harrison

A Szilícium-völgy gyermekei

Az HBO *Silicon Valley* (*Szilícium-völgy*) című új vígjátéksorozatának egyik epizódjában van egy érdekes és tanulságos jelenet. Egy startupok (ígéretes induló cégek) számára szervezett, csúcstechnológiával foglalkozó konferencián az előadók szinte mindegyike a következő szavakkal zárja a prezentációját: „és ez egy jobb helyé teszi majd a világot.” Amikor 1983-ban Steve Jobs arról igyekezett meggyőzni John Sculley-t, a Pepsi vezérigazgatóját, hogy fektessen be az Apple-be, végül azzal sikerült elérnie a célját, hogy nekiszegesse a kérdést: „Azzal szeretné tölteni az élete hátralevő részét, hogy cukros vizet árul, vagy inkább egy esélyt akar arra, hogy megváltoztassa a világot?” Azon a napon, amikor leültem, hogy megírjam ezt a cikket, a *The New York Times*-ban megjelent egy egész oldalas Blackberry-hirdetés, amelyen a mosolygó Arianna Huffington⁷ mellett a következő idézőjelek közé zárt, túlméretezett felirat

⁷ Amerikai író, újságíró. Számos könyv szerzője, a *The Huffington Post* nevű hírportál alapítója és főszerkesztője.

volt olvasható: „Ne elégedjen meg azzal, hogy elfoglalja a helyét a világ tetején. Változtassa meg a világot!” Az ezt megelőző napon pedig hallottam, ahogy Bill Gates arra buzdítja a Stanford végzőseit, hogy „változtassák meg a világot” az optimizmus és az empátia által. A szlogen mára már annyira elcsépeltté vált, hogy nehéz elhinni, hogy még mindig szinte mantra-ként ismételtetik...

„Szilícium-korunk” csak az átalakításban lát dicsőséget, a meglévő megőrzésében, fenntartásában már nem. Épp ezért rendkívül nehéz lehet elképzelnünk, hogy az elmúlt korokban ember-társaik gyanakvással és félelemmel tekintettek azokra, akik meg akarták változtatni a világot. Ha szerette a világot, amiben éltél, ha tisztában voltál azzal, hogy elődeidnek mennyi erőfeszítésébe és előrelátásába került az, hogy lerakják az alapjait, hogy felépítsék az intézményeit és alakítsák a kultúráját, akkor jó okkal találhattad gyanúsnak azokat, akik – a számítástechnika világából vett kifejezéssel élve – a konfigurációjával babrálnak és idegenné akarják tenni számunkra. Hivatkozva mindarra, ami a 20. század első felének „sötét korszakaiban” történt – „a maga politikai és erkölcsi katasztrófaival, illetve a művészetek és a tudományok elképesztő ütemű fejlődésével” – Hannah Arendt így foglalta össze azt az árat, amit az emberek a véget nem érő zűrzavarért fizetnek:

„A világ egyre embertelenebbé válik, egyre alkalmatlanabbá arra, hogy megfeleljen az emberi szükségleteknek – azaz a halandók igényeinek –, amikor egy olyan mozgalommá torzul, ahol már nincs semmiféle állandóság.”⁸

A 21. század csak súlyosbította az előző évszázad politikai, erkölcsi, társadalmi és környezeti megrázkódásait. Nem lenne okunk megtapsolni a Szilícium-völgy leendő világ-megváltoztatóit és start-upjait, ha sikerült volna ellenállniuk a bolygó méretű felfordulás ezen folyamatának vagy – úgy, ahogy a környezetvédők igyekeznek tenni a természetet általunk ütött sebekkel – megpróbálták volna vissza-

fordítani azt. Sajnos nincs ilyesféle harciasság a lelkükben, mint ahogy nincs benne túl sok figyelmesség sem. Az új high-tech hadsereg tagjai néhány kivételtől eltekintve csak ritkán veszik a fáradságot ahhoz, hogy átgondolják, mit is csinálnak. Ha pedig mégis megteszik, akkor hajlamosak olyan módon gondolkodni, ami még inkább hozzájárul a nyugtalansághoz és az izgatáshoz.

A Szilícium-völgy – és minden, amit kultúránkban átvitt értelemben képvisel – kétségtelenül emberek milliárdjainak életére volt és van hatással a bolygónkon. Szédítő sebességgel követték egymást az újítások, és az „előtte és utána” típusú választóvonalak sorává tették az elmúlt négy évtizedet: a személyi számítógépek előtt és után, a Google előtt és után, a Facebook, az iPhone, a Twitter és így tovább előtt és után. A szilícium-korban „megváltoztatni a világot” azt jelenti, hogy új és zseniális módokat találjunk arra, hogy a számítógépünket vagy okostelefonunkat változtassuk az elsődleges – és végső soron az egyetlen – hozzáférésünkkel a „valósághoz”.

Az igazat megvallva a Szilícium-völgy nem változtatja meg a világot annyira, mint amennyire azt a módot változtatja meg, ahogy benne vagyok, illetve pontosabban szólva ahogy nem vagyok benne. Megváltoztatja azt, ahogy gondolkodom, ahogy érzek és ahogy másokkal érintkezem. Ez pedig szétmarja az emberi mi-voltom világi magját, és egyre inkább világtalanná, világ nélküli lényé tesz.

„Legyen szó életről vagy halálról – írta Henry David Thoreau –, az egyetlen dolog, amire vágyunk, az a valóság.” Bárcsak igaz volna! Ám a Szilícium-völgy sajnos nagyrészt a bennünk élő, Thoreau gondolatával ellentétes vágyaknak köszönhetően tömte meg a zsebeit; a vágyak, hogy a valóságot elcseréljük a mobiltelefon miniatűr képernyőjéért.

A *New Yorker*ben 2013-ban megjelent *Change the World (Változtasd meg a világot!)* című csodálatos cikkében George Packer elmeséli, hogy egy csúcstechnológiával foglalkozó cég egyik munkavállalója nem volt hajlandó a munkájából időt szakítani arra, hogy meghallgassa a cégéhez látogató Obama elnök beszédét.

⁸ Az idézet Arendt *Amor Mundi* című művéből származik.

„Én valószínűleg többet változtatok, mint bárki a kormányból változtatni tudna,” mondta a szóban forgó munkavállaló állítólag az egyik kollégájának, minden bizonnyal az elnök 2008-as választási jelmondatára utalva.⁹ Nem sok olyan hely van a világon – talán csak egy – ahol egy munkavállaló számíthat arra, hogy egy ehhez hasonló abszurd kijelentést komolyan vesznek, és ahol a gyerekek gondolják úgy (képletesen szólva), hogy a felnőttek szükségük van az ő útmutatásukra és gyámságukra...

A Google-höz és a Facebookhoz hasonló vállalatok központjairól szólva Packer azt írja:

„A színes Google-biciklit bárhol fel lehet venni, és használat után bárhol ott lehet hagyni a központ területén, hogy egy másik alkalmazott is használhassa. Elektromos autók állnak készenlétben egy töltőállomáson, hogy az alkalmazottak a segítségükkel intézhessék a dolgaikat. [...] A Facebooknál a munkavállalók ehetnek szusit vagy burritót, súlyozhatnak a konditeremben, levágathatják a hajukat a fodrásznál, kitisztíthatják a ruháikat vagy elmehetnek a fogorvoshoz – és mindezt anélkül, hogy elhagynák a munkahelyük területét.

Az Apple azt tervezi, hogy közel ötmilliárd dolláros ráfordítással egy hatalmas, áthatolhatatlan, gyűrű alakú csupa üveg központot épít, amelynek közepére egy parkot álmodtak a tervezők. A komplexum technikailag a Kalifornia állambeli Cupertino városának területén lenne, de az ott dolgozók valószínűleg alig-alig találkoznak majd a helyi lakosokkal. Az ilyen önmagukba néző épületkomplexumok meggátolják, hogy a munkavállalók akár még véletlenül is érintkezésbe kerüljenek a környező társadalommal.”

Azok a cégek, amelyek ilyen „sűrűlódásmentes” környezetet biztosítanak alkalmazottaik számára cserébe azt várják tőlük, hogy korlátlan odaadással viseltessenek a munkájuk iránt. Szinte mindenki túlórázik, aki egy ilyen cégnek dolgozik; rendszeresen tovább marad bent a munkahelyén a saját magán-, szociális és köz-

életének rovására. Auguste Villiers de L'Isle-Adam híres mondata – „Ami pedig az életet illeti, majd a szolgálaink elvégzik helyettünk.”¹⁰ – sokuk számára találó motívó lehetne.

A csúcstechnológiás munkahely az a környezet, amelyben Dave Eggers *The Circle* (*A kör*) című regénye is játszódik. A szerző szándéka az lehetett, hogy egy nagyszabású antiutópiát ír a Szilícium-völgyről és a totális kapcsolódásról szóló álmáról. A könyvet olvasva az ember felteszi magának a kérdést, hogy vajon a Szilícium-völgy ihlethet-e valaha is egy jó regényt. Az biztos, hogy lehet inspirálója egy olyan jó vígjátéknak, mint Mike Judge fentebb már említett *Silicon Valley* című HBO-sorozatának, amelynek karikatúrái nagyon találóak. A Szilícium-völgyben dolgozó emberek általában kedvelik ezt a sortozatot, méghozzá pontosan azért, mert annyira kísértetiesen felismerhetőek benne a csúcstechnikával foglalkozó start-up cégek mentalitásában levő leginfantilisabb és társadalmilag leginkább diszfunkcionális aspektusok eltúlzott ábrázolásai. A *Silicon Valley* megragadja az igazságot, ami ugyan a komédia álarca mögé rejtőzik, de a bohózat és az igazság ebben az esetben szinte megkülönböztethetetlen egymástól.

Eggers allegóriáinak azonban nincs ilyen éle. Ahogy a Google egyik munkavállalója magánemberként megemlítette nekem, nehéz megmondani, hogy a regény a Szilícium-völgyet vagy inkább a Szilícium-völgy kritikusainak kliséit akarja-e parodizálni. (Eggers egyébként kiváló író, és már csak ezért is furcsa, hogy miért ennyire lapos a szóban forgó regénye.) Eggers története hasonló szindrómától szenved, mint a könyv főszereplője. Mae Holland fiatal diplomás, aki állást kap a Circle (Kör) néven ismert vállalatnál. Mae azt hiszi, hogy az élete tele van izgalommal, holott az igazság az, hogy minél inkább elmerül a munkájában, annál sekélyesebbé válik. Amikor egy családi összejövetelel Mercer, a lány gyerekkori barátja megrója Mae-t, aki nem képes elszakadni a mobiltelefonjától, a lány felháborodik, mert a férfi kimondja azt, amit ő maga nem hajlandó

9 „Change We Need”, azaz „Változásra van szükségünk!”.

10 A mondat az *Axel* című, 1890-ben írt drámai költeményében hangzik el.

elhinni: „Mae, hát nem veszed észre, hogy milyen hihetetlenül unalmas lettél?!”

Nem Mae hibája. Az unalmas emberi lény nyé válás a sorsa a legtöbb embernek, aki a tech-gazdaság élharcosainak számító cégek valamelyikénél dolgozik. Meglehet, hogy ezek az ágazatok a világ leginkább élénk és legdinamikusabb iparágai közé tartoznak, de a „kaptár” belsejében levők a legunalmasabb emberek közé sorolhatók. A rossz hír az, hogy munkáltatóik kitűnnek abban, hogy megtalálják a módját annak, hogy ezek az eszközök (okostelefonok stb.) a folyamatosan frissülő verzióikkal mindenki számára elérhetőek legyenek.

„Gyümölcsseikről ismeritek meg őket” – mondja Jézus Máté evangéliumában (7,16). Közös világunk szempontjából a szóban forgó gyümölcsök teljesen íztelenek. Láttam, hogyan alakulnak afáziás zombikká olyan tizenévesek, akik tegnap még lelkesek, beszédesek és interaktívak voltak, három hónappal azután, hogy egy okoskelefont vagy iPadet kaptak. Az új bornak való szülő a tőkéken rohad, Dionüszosz, az eksztázis tellurikus istene pedig nincs sehol – és meglehetősen valószínűtlen, hogy a soron következő nagy digitális innováció visszacsalogtja közénk...

(The New York Review of Books – Blog)

E SZÁMUNK SZERZŐI:

Iványi Márton arab filológus és újmédia-kutató,
Budapest
Kapronczay Károly történész, Budapest
Kupán Árpád történelemtanár, Nagyvárad
Dr. Magyar Beck István professor emeritus,
Corvinus Egyetem, Budapest
Pelle János történész, újságíró, az Országos
Rabbiképző Zsidó Egyetem oktatója,
Budapest

Szabó Ágnes levéltáros, Szeged
Takács Péter egyetemi magántanár,
Nyíregyháza
Dr. habil. Tefner Zoltán egyetemi magántanár,
Budapesti Corvinus Egyetem
Dr. Vida Csaba, a Nemzeti Közszerológiai
Egyetem egyetemi adjunktusa, az MTA
Bolyai János Kutatási Ösztöndíj ösztöndíj-
jasa, Budapest